

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ Α. ΚΑΠΠΑΤΟΥ
ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ – ΠΑΙΔΟΨΥΧΟΛΟΓΟΣ

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΝΟΥΝ ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΑ

ΝΕΑ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΜΙΝΩΑΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Κεφάλαιο 1

Περιμένοντας παιδί

Η επιθυμία απόκτησης παιδιού

Τα περισσότερα ζευγάρια αποφασίζουν κάποια στιγμή να αποκτήσουν παιδί, παρά τους προβληματισμούς που πιθανόν τους απασχολούν, καθώς έχουν να αντιμετωπίσουν μια καθημερινότητα γεμάτη δυσκολίες: οικονομική ανασφάλεια, έναν κόσμο που φαίνεται να διέρχεται αλλεπάλληλες κρίσεις κάθε είδους (περιβαλλοντικές, κοινωνικές κ.ο.κ.), προσωπικές αναστολές και «βαριές αποσκευές» όπως π.χ. η πιθανή κακή σχέση με τους δικούς τους γονείς, υπέρμετρο άγχος για τη γονεϊκότητα κ.ο.κ.

Όπως όμως κι αν έχουν τα πράγματα, τα παιδιά συνήθως αποτελούν την ολοκλήρωση της σχέσης του ζευγαριού και αντιπροσωπεύουν την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο.

Παλαιότερα, η αναπαραγωγή θεωρούνταν πρωταρχικός στόχος του γάμου. Όταν, μάλιστα, καθυστερούσε λίγο να έρθει το παιδί, το ζευγάρι αηλιά και το στενό του περιβάλλον ανησυχούσαν μήπως υπάρχει κάποιο σοβαρό πρόβλημα.

Σήμερα, ωστόσο, αρκετά ζευγάρια αναβάλλουν την τεκνοποίηση για διάφορους λόγους, όπως η επαγγελματική αποκατάσταση, οι οικονομικές συνθήκες κ.ά. Αυτό έχει συχνά ως συνέπεια να είναι οι γονείς μεγαλύτερης ηλικίας σε σύγκριση με τον παλαιότερο μέσο όρο. Επίσης, πολλὰ ζευγάρια σήμερα παντρεύονται μόνον αν προκύψει εγκυμοσύνη ή ακόμα και αμέσως μετά τη γέννηση του παιδιού, απλώς για να επισημοποιήσουν τη σχέση τους.

Αναμφίβολα, οι σχέσεις και οι ρόλοι των φύλων έχουν αλλιάξει πολύ με την πάροδο των χρόνων. Η γυναίκα αντιλαμβάνεται τη μητρότητα ως μια πολύ σημαντική και ίσως καθοριστική για τη ζωή της απόφαση, η οποία θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα συνειδητής επιθυμίας και ώριμης επιλογής. Αυτό συνεπάγεται ότι η απόκτηση παιδιού δεν θα πρέπει να αφήνεται στην «τύχη», αλλά να πραγματοποιείται όταν και οι δύο το έχουν αποφασίσει, το επιθυμούν, το περιμένουν και το ονειρεύονται.

Πολλὰ ζευγάρια θεωρούν ότι ο ερχομός ενός δικού τους παιδιού θα σφραγίσει τη σχέση τους και θα ενισχύσει τη συμβίωσή τους. Κάποιοι μάλιστα πιστεύουν ότι έτσι θα αποδείξουν την αγάπη τους στον σύντροφό τους.

Συχνά επίσης κάποιες γυναίκες αποφασίζουν να αποκτήσουν παιδί εκτός γάμου, είτε γιατί δεν διατηρούν μια σοβαρή σχέση είτε γιατί αισθάνονται ως απειλή τη σχετικά προχωρημένη ηλικία τους και φοβούνται μήπως είναι αδύνατον να τεκνοποιήσουν, αν αργότερα τους γεννηθεί αυτή η επιθυμία. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, πολλὰς γυναίκες αισθάνονται ότι ολοκληρώνονται ως άτομα μέσα από τα παιδιά τους, γεγονός που σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στις πολιτιστικές αναφορές μας, που θεωρούν ότι η μητρότητα είναι η πιο σημαντική αποστολή του

γυναικείου φύλου. Έτσι, η επιθυμία για την απόκτηση παιδιού μπορεί να αρχίσει να ριζώνει στην ψυχή της γυναίκας από την παιδική της ηλικία. Από τα πρώτα παιδικά χρόνια, αγαπημένη απασχόληση του κοριτσιού είναι συνήθως να παίζει με τις κούκλες του τον ρόλο της μητέρας. Μεγαλώνοντας λοιπόν, φτάνει η στιγμή που πρέπει να αποδείξει σε όλους ότι είναι πράγματι γυναίκα. Με τη μητρότητα θα επιβεβαιώσει την υπόστασή της και θα ολοκληρωθεί ως άτομο. Θα κυοφορήσει το παιδί που ονειρεύεται εδώ και πολλά χρόνια. Έτσι θα εκπληρώσει όλες τις επιθυμίες της, συνειδητές και ασυνειδητές, και επιπλέον θα καλύψει και θα διορθώσει, γενικά, τα πάσης φύσεως προβλήματα της. Ακόμα και σήμερα, σε ορισμένες περιπτώσεις, η γυναίκα που δεν εκπληρώνει αυτή την αποστολή νιώθει ότι είναι διαφορετική, ότι υστερεί κατά κάποιον τρόπο.

Για κάθε γυναίκα, σημείο αναφοράς είναι η οικογενειακή της εικόνα, κατά πόσον δηλαδή η ίδια ήταν επιθυμητή από τους γονείς της όταν γεννήθηκε. Από εμπειρικές παρατηρήσεις διαπιστώνουμε ότι γυναίκες που ένιωθαν ανεπιθύμητες ως παιδιά, ή είχαν βιώσει το αίσθημα της εγκατάλειψης, συχνά στην ενηλικίωσή τους δυσκολεύονται σημαντικά στην απόφασή τους να γίνουν μητέρες ή προβληματίζονται πώς θα φέρουν σε πέρας την κύηση.

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρουμε ότι υπάρχουν ζευγάρια τα οποία συνειδητά αποφασίζουν να μην αποκτήσουν παιδί. Η απόφασή τους μπορεί να πηγάζει από την ανάγκη τους για ελεύθερη ζωή, από τον φόβο για τις ευθύνες που συνεπάγεται η ύπαρξη ενός παιδιού, από την προσωπική τους θεώρηση για τη ζωή, την πεποίθηση ότι οι άνθρωποι μπορούν να αισθάνονται ολοκληρωμένοι και χωρίς παιδιά κ.ά.

Κάποια άλληλα ζευγάρια δεν συμφωνούν ποτέ θέλουν να αποκτήσουν παιδί ή επιθυμεί μόνο ο ένας από τους δύο να γίνει γονιός. Πραγματικά, είναι αρκετά δύσκολο να συμπέσει η χρονική στιγμή κατά την οποία ο άνδρας και η γυναίκα θα φτάσουν στην ωρίμανση της επιθυμίας τους για παιδί. Ωστόσο, η απόφαση προκύπτει μέσα από την αμοιβαία κατανόηση, την αγάπη αλληλά και τον σεβασμό του ενός προς τον άλλο.

Εξάλλου, για να μεγαλώσει σωστά ένα παιδί, είναι γνωστό ότι δεν αρκεί μόνο η φροντίδα για τη διατροφή του, όπως πίστευαν οι γονείς μέχρι τα μέσα του περασμένου αιώνα. Σήμερα, οι γονείς θέλουν να φέρουν στον κόσμο ένα παιδί που δεν θα του λείπουν η καλή ανατροφή, η σωστή εκπαίδευση και το ποιοτικό παιχνίδι. Επίσης γνωρίζουν πολύ καλά ότι είναι ζωτικής σημασίας για το παιδί να νιώθει επιθυμητό από τους γονείς του – να το βλέπουν δηλαδή ως κάτι ξεχωριστό, γεγονός που θα το εκφράζουν μέσα από τις χειρονομίες και τα χάδια τους. Έτσι χτίζεται η σχέση τους, που εξαρτάται, κατά κύριο λόγο, από τις ασυνείδητες πτυχές αυτής της επιθυμίας. Γι' αυτό, προτού αποφασίσει ένα ζευγάρι να αποκτήσει παιδί, πρέπει να αναρωτηθεί αν η επιθυμία τους προκύπτει από την ανάγκη να είναι αυτό το παιδί παρόν στη ζωή τους ή μήπως ο ερχομός του παιδιού αποτελεί το μέσον προκειμένου να ληθεί κάποιο πρόβλημα, όπως η σύσφιγξη της σχέσης τους ή η αποφυγή του διαζυγίου.

Η ψυχολογική προετοιμασία της εγκύου

Η επιθυμία του ζευγαριού ν' αποκτήσει ένα παιδί πραγματοποιείται με τη σύλληψη και την εγκυμοσύνη. Το γεγονός αυτό προκαλεί πλημμυρίδα συναισθημάτων: χαρά, ευτυχία,

ανυπομονησία, αλλήλ και αγωνία. Εισάγει το ζευγάρι σε μια μεταβατική περίοδο προετοιμασίας για τις αλληλαγές που πρόκειται να συμβούν με τον ερχομό του μωρού τους, γεγονός που συχνά προκαλεί, ιδιαίτερα στη μητέρα, άγχος και ψυχική αναστάτωση. Η γέννηση ενός παιδιού είναι ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός. Αφενός, ήδη από την έναρξη της εγκυμοσύνης, η γυναίκα καλείται να πάρει σημαντικές μακροπρόθεσμες αποφάσεις όσον αφορά τον επαγγελματικό, κοινωνικό και προσωπικό τομέα. Αφετέρου, καλείται να επανεξετάσει, να επανεκτιμήσει και, σταδιακά, να αναπροσαρμόσει τη θέση της στο νέο οικογενειακό σύστημα καθώς και τον νέο διπλό της ρόλο: της μητέρας και της συντρόφου.

Κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης χαρακτηριστική είναι η αίσθηση της αλληλαγής. Τίποτε δεν είναι όπως πριν. Η μεταμόρφωση του γυναικείου σώματος δημιουργεί σε μερικές εγκύους μεγάλη αναστάτωση. Κάποιες φορές μάλιστα, τις κάνει να νιώθουν λιγότερο επιθυμητές, αφού και ο σύντροφός τους τις αντιμετωπίζει περισσότερο ως μέληλουςες μητέρες και λιγότερο ως ερωτικές συντρόφους. Κι η ίδια η γυναίκα, εξάλλου, αισθάνεται πολλές φορές ότι ο ρόλος της ως σεξουαλικού όντος είναι δευτερεύουσας σημασίας σε σχέση μ' εκείνον της μητέρας.

Γι' αυτούς τους λόγους η ψυχολογική προετοιμασία της εγκύου αποκτά εξαιρετικό ενδιαφέρον. Επιπλέον, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η ευεξία της εγκύου δεν είναι ζητούμενο μόνο επειδή είναι ευεργετική για την ίδια, αλλά και επειδή είναι εξίσου ευεργετική για το παιδί καθώς, σύμφωνα με τα τελευταία πορίσματα της επιστήμης, το έμβρυο δεν είναι ένας παθητικός οργανισμός, αλλά ένα πλάσμα ικανό να αντιδρά.

Προκειμένου λοιπόν η μέλλουσα μητέρα να προετοιμα-

στεί ψυχολογικά όσο γίνεται καλύτερα για τον νέο της ρόλο, είναι σημαντικό κατ' αρχάς να υπάρχουν ρεαλιστικές προσδοκίες. Κανείς δεν είναι τέλειος και ένας γονιός μπορεί να κάνει πάρα πολλά λάθη, όπως όλοι μας άλλωστε. Επίσης, δεν υφίσταται κανένα δεσμευτικό πρότυπο, και ο καθένας μπορεί να κάνει αυτό που ο ίδιος θεωρεί καλύτερο για το παιδί του. Δεν χρειάζεται π.χ. μια γυναίκα να νιώθει λιγότερο καλή μάνα επειδή δεν θηλάζει, είτε επειδή δεν μπορεί είτε επειδή δεν θέλει. Ο περίγυρός της, συνεπώς, πρέπει να το κατανοήσει αυτό και να της εκφράζει την κατανόησή του σε κάθε ευκαιρία, αντί να τη μέμφεται μονίμως και να της κάνει υποδείξεις.

Σημαντικό ρόλο, κατά την περίοδο της εγκυμοσύνης, παίζει και η αυτοφροντίδα. Η έγκυος πρέπει να έχει διεξόδους από το στρες, να βρίσκει χρόνο για ασχολίες που την ευχαριστούν, να τρώει και να κοιμάται καλά και να μην καταπιέζεται από το περιβάλλον της με αφορμή τον επερχόμενο τοκετό.

Πολύ βοηθητικό είναι φυσικά να συζητήσει εξ αρχής με τον σύντροφό της για τη διαμόρφωση της νέας τους καθημερινότητας: για παράδειγμα, πώς θα μοιραστούν οι δουλειές του σπιτιού από τώρα και στο εξής, πώς θα είναι η συμμετοχή και των δύο στην ανατροφή και τη φροντίδα του παιδιού κ.ο.κ. Η ιδέα ότι ο σύντροφός της θα είναι εκεί στην πράξη για όλα τα μικρά και μεγάλα καθημερινά ζητήματα λειτουργεί καθησυχαστικά και βοηθάει σημαντικά στην αποφόρτιση της εγκύου.

Στη σωστή της προετοιμασία μπορεί να συμβάλει επίσης η συναναστροφή με άλλους νέους γονείς, με τους οποίους μπορεί να μοιραστεί όχι μόνο πρακτικές συμβουλές αλλά και συναισθήματα και εμπειρίες, που θα τη βοηθήσουν να κατανοήσει ότι σίγουρα δεν είναι η μόνη με αντίστοιχα άγχη.

Ο μέλλων πατέρας

Ο ρόλος του υποψήφιου πατέρα είναι πολύ σημαντικός, αφού αποτελεί ουσιαστικό συνδετικό κρίκο μεταξύ της μητέρας και του εμβρύου. Η στάση του θα βοηθήσει στην ισορροπία και την ηρεμία της εγκύου ή, αντίθετα, θα αυξήσει την ανασφάλεια και θα διογκώσει τις δυσκολίες της. Στις μέρες μας, όλοι προσδοκούν από τον υποψήφιο πατέρα να παίξει έναν πιο ενεργητικό ρόλο κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, του τοκετού και αργότερα της φροντίδας του παιδιού.

Από τη στιγμή που επιβεβαιώνεται η εγκυμοσύνη, ο άνδρας ενθαρρύνεται από τους γιατρούς να μάθει τι συμβαίνει στο σώμα της γυναίκας του, αλλά και να συμμετάσχει σε όλες τις απαραίτητες διαδικασίες, από τις οποίες είναι υποχρεωμένη να περάσει εκείνη μέχρι να φτάσει στον τοκετό. Και όταν όλα πάνε καλά, μετά τον τοκετό, οφείλει να μοιράζεται με τη σύντροφό του τη φροντίδα για το μεγάλωμα του παιδιού.

Εδώ ακριβώς ανακύπτουν δύο προβλήματα, τα οποία πιθανόν να προκαλέσουν σύγχυση στον άνδρα. Κατ' αρχάς, δεν έχει κάποιο πρότυπο το οποίο να τον καθοδηγήσει προκειμένου να μάθει και να ενστερνιστεί όσα απαιτούνται σήμερα να γνωρίζει, αφού ο δικός του πατέρας συνήθως περιοριζόταν στον ρόλο του «κουβαλητή» και συμμετείχε έμμεσα μόνο στη διαπαιδαγώγηση του παιδιού του. Τον ενεργό ρόλο του πατέρα στη διαπαιδαγώγηση δεν του τον δίδαξε κανείς· εισέρχεται ψηλαφητά σε έναν άγνωστο κόσμο. Το δεύτερο πρόβλημα προκύπτει από το διπλό μήνυμα που δέχεται ο υποψήφιος πατέρας από τον σύγχρονο πολιτισμό. Οι άνδρες οφείλουν μεν να συμμετέχουν στην εγκυμοσύνη και τη γέννηση των παιδιών τους, αλλά συχνά περιχαράκω-

νονται στην άποψη ότι «ο ρόλος τους είναι συμπληρωματικός». Παίρνουν το μήνυμα ότι εκτιμάται η προσφορά τους, όμως μόνο στον βαθμό που δεν θα δημιουργήσει σύγχυση στη γυναίκα. Φόβος, οργή, ανησυχία ή και μελαγχολία είναι απαγορευμένα αισθήματα για τον υποψήφιο πατέρα. Οι έρευνες δείχνουν καθαρά ότι οι άνδρες έχουν συχνά μεγάλο φόβο και έντονες συγκινήσεις σχετικά με την εγκυμοσύνη της συντρόφου τους και τον ρόλο τους. Επισκέψεις από κοινού στον γυναικολόγο και στα μαθήματα προετοιμασίας για τον τοκετό, ανάγνωση βιβλίων για τη γονεϊκότητα, αλληλία και η παρουσία του στην αίθουσα του τοκετού και η προθυμία του για συμμετοχή στη φροντίδα του μωρού χαρακτηρίζουν πλέον τον τρόπο λειτουργίας του σύγχρονου άνδρα που πρόκειται να γίνει πατέρας.

Από την πλευρά της, η μέλλουσα μητέρα συνήθως διοχετεύει στο έμβρυο την ενέργεια και την προσοχή που πρώτα αφιέρωνε στον σύντροφό της. Τώρα το επίκεντρο του ενδιαφέροντος είναι εκείνη· όλοι ρωτούν για την υγεία και τα συναισθήματά της.

Ο μέλλων πατέρας ανησυχεί μήπως ο ρυθμός της εργασίας του και η ελευθερία των κινήσεών του αλληλάξουν δραστικά με τον ερχομό του παιδιού. Καριέρα ή οικογένεια, εργασία ή παιδί είναι τα διλήμματα που τίθενται από το περιβάλλον και απασχολούν πολλούς άνδρες. Στην πραγματικότητα, όμως, όσο δύσκολο κι αν φαίνεται, είναι στο χέρι του καθενός να τα εναρμονίσει αυτά τα δύο, ιεραρχώντας προτεραιότητες και προσδιορίζοντας με σαφήνεια τα χωρικά και χρονικά πλαίσια των δραστηριοτήτων του.

Μητέρα και βρέφος: Περίοδος γνωριμίας

Είναι πλέον γνωστό ότι το βρέφος, από την πρώτη στιγμή της γέννησής του, είναι βιολογικά εξοπλισμένο για επικοινωνία και ότι ο δεσμός μητέρας και βρέφους αρχίζει από την περίοδο της εγκυμοσύνης.

Η συναλληλαγή μητέρας και βρέφους είναι αμοιβαία. Μετά τη γέννηση, το βρέφος στηρίζεται πρωταρχικά στη μητέρα για την ικανοποίηση της βασικής βιολογικής του ανάγκης: της τροφής. Παράλληλα, η μητέρα το φροντίζει, το περιποιείται, του εξασφαλίζει ηρεμία, του δείχνει την αγάπη της, τη στοργή της, τη ζεστασιά και την τρυφερότητα, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη αυτής της σχέσης. Το απαλό της άγγιγμα επενεργεί στο βρέφος καταλυτικά, το βοηθά να ηρεμήσει από το στρες και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την καλύτερη ανάπτυξή του και την εμβάθυνση του δεσμού τους.

Η δυνατότητα της μητέρας να ταυτιστεί με το μωρό της εξαρτάται από διάφορους παράγοντες: από τις προηγούμενες εμπειρίες της, κυρίως δε τη σχέση της με τη δική της μητέρα, πώς βίωσε την εγκυμοσύνη της, πώς υποδέχθηκε τον ερχομό του μωρού της, από την υποστήριξη που της παρέχει το περιβάλλον της και κυρίως ο σύζυγός της (ή την απουσία αυτής της υποστήριξης, σε περίπτωση π.χ. που υπάρχουν προβλήματα στη σχέση), από την οικονομική και κοινωνική κατάσταση της οικογένειας. Η ανάπτυξη του δεσμού μπορεί να αποδειχτεί δυσκολότερη για τις μητέρες που γέννησαν με καισαρική ή δεν κατάφεραν, για κάποιον άλλον λόγο, να δουν το μωρό τους τη στιγμή που ήρθε στον κόσμο. Επίσης, οι γυναίκες που εμφανίζουν επιλόχεια κατάθλιψη δυσκολεύονται να δεθούν με το μωρό τους και να το φροντίσουν. Άλλες αιτίες μπορεί

να είναι το γεγονός ότι το παιδί προέκυψε από υιοθεσία, το έντονο στρες κ.λπ.

Πάντως, σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις, οι όποιοι σκόπελοι μπορεί σταδιακά να ξεπεραστούν, έστω και μετά από καιρό. Ένα μωρό είναι ουσιαστικά ένας νέος, άγνωστος μέχρι πρότινος άνθρωπος, τον οποίο καλούμαστε να βάλουμε πάνω από μας. Όσο καλή δε και αν πιστεύουμε ότι έχουμε προετοιμαστεί, πρόκειται για μια ολωσδιόληυ νέα συνθήκη ζωής. Είναι λοιπόν απολύτως φυσιολογικό (και διόλου ντροπιαστικό!) να δυσκολευόμαστε να δεθούμε μαζί του, ό,τι κι αν επιτάσσουν οι κοινές πεποιθήσεις και οι κοινωνικές συμβάσεις που συνήθως έχει να αντιμετωπίσει μια μητέρα. Και πιστέψτε με, οι γυναίκες που αισθάνονται έτσι είναι πολύ περισσότερες απ' όσες γενικά νομίζουμε!

Υπάρχουν ωστόσο πολλοί τρόποι να καλλιεργήσουμε αυτόν τον δεσμό, επιδιώκοντας να περνάμε αρκετή ώρα με το παιδί: π.χ. κρατώντας το αγκαλιά, τραγουδώντας του ή κάνοντάς του μασάζ και γενικά αγγίζοντάς το. Μπορείτε επίσης να παίρνετε το μωρό μαζί σας σε μια βόλτα στη γειτονιά, στα ψώνια και γενικά να περνάτε χρόνο μαζί του μέσα και έξω από το σπίτι. Και μην ξεχνάτε: ναι μεν το παιδί είναι προτεραιότητά σας, αλλήλ δεν πρέπει να παραμελήτε τον εαυτό σας. Συνεχίστε να τον φροντίζετε όσο περισσότερο μπορείτε, για να μην αισθάνεστε ότι το παιδί σας στερεί πράγματα που τα θεωρείτε ουσιαστικά, κάτι που επίσης μπορεί να υπονομεύσει τη δημιουργία της σχέσης σας. Δώστε στον εαυτό σας χρόνο· όμως, αν μετά από μερικούς μήνες αισθάνεστε ότι δεν έχετε ακόμη δεθεί αρκετά με το παιδί, ενδεχομένως θα βοηθούσε να απευθυνθείτε σε κάποιον ειδικό ψυχικής υγείας.

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΝΟΥΝ ΤΗ ΔΙΑΦΟΡΑ

Ποτέ δεν ήταν εύκολο να είναι κάποιος γονιός. Φαίνεται όμως πως σε αυτή την εποχή των απανωτών κρίσεων ο γονεϊκός ρόλος γίνεται όλο και πιο σύνθετος. Οι προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν γονείς και παιδιά είναι όχι μόνο μεγάλες αλλά και πολύπλευρες.

Η έγκριτη ψυχολόγος – παιδοψυχολόγος Αλεξάνδρα Α. Καππάτου, σε αυτή την εμπλουτισμένη και επικαιροποιημένη έκδοση, δίνει απαντήσεις σε ερωτήματα, ανησυχίες και δυσκολίες που απασχολούν τους γονείς του σήμερα από τη στιγμή που ένα ζευγάρι αποφασίζει να φέρει στον κόσμο ένα παιδί. Με απλό και κατανοητό τρόπο εξηγεί και αναλύει όλα τα ζητήματα που προκύπτουν από τη σύλληψη του παιδιού μέχρι το στάδιο που προηγείται της εφηβείας, προσφέροντας στους γονείς τη δυνατότητα να ενημερωθούν για τα σημαντικότερα θέματα που τους προβληματίζουν όπως:

- ▶ παιδί και σεξουαλικότητα
- ▶ προβλήματα στον ύπνο, άρνηση, εφιάλτες
- ▶ θηλασμός: οφέλη και συναισθήματα
- ▶ προβλήματα συμπεριφοράς: επιθετικότητα, πείσμα, ψέμα
- ▶ συναισθηματική νοημοσύνη: πού βοηθά
- ▶ σχολικός εκφοβισμός και θυματοποίηση
- ▶ διαζύγιο γονιών, δεύτερος γάμος: αντιδράσεις του παιδιού
- ▶ μαθησιακές δυσκολίες
- ▶ άγχος-φόβοι, κατάθλιψη

Για γονείς παιδιών 0-12 ετών

